

Bitter Fruit

Door: Sebastiaan Roeling, juni 2002

Inleiding

Tijdens mijn studie internationaal recht deed ik onderzoek naar de geschonden mensenrechten in Guatemala. Uit de tot mij beschikbaar gestelde informatie bleek dat in de periode 1962-1996 (de officiële periode van de burgeroorlog) vele mensenrechten werden geschonden, vaak niet in de eerste plaats door het toedoen van de Guatemalteekse regeringen. In diverse documenten kwam naar voren dat de VS een behoorlijk aandeel had in de geschonden mensenrechten. Met dit artikel wil ik duidelijkheid scheppen in de oorzaak van de ellende in Guatemala.

Ik heb de verschillende betrokken partijen naar hun reactie gevraagd over hun aandeel in de gebeurtenissen. Helaas hebben de VS en Chiquita Brands Inc. geen gebruik gemaakt om hun versie van het geheel te vertellen. De ambassade van Guatemala bleek een stuk gewilliger om mij de nodige informatie te verschaffen. Deze heeft gezocht naar de antwoorden op mijn vragen en heeft hiervoor zelfs contact opgenomen met enkele nationale instanties in Guatemala. Ook hebben zij mij nog gewezen op enkele interessante websites.

De eerste hervormer

In 1823 werd Guatemala onafhankelijk van het Spaanse rijk. Sinds die tijd werd het meest bevolkte land van Centraal-Amerika geregeerd door wrede en soms vreemde dictators. In 1931 werd het land overgenomen door Generaal Jorge Ubico (foto rechts). Ubico was het stereotype voor een dictator van een bananenrepubliek. Hij reed graag op zijn motor door het land met een machinegeweer om zijn nek. Iedereen die ook maar een van zijn minst belangrijkste wetten overtrad liep de kans om voor een stenen muur te belanden met een blinddoek voor de ogen gebonden.

Het kwam door zijn wrede optreden dat hij in 1944 ten val kwam. Er kwam een militaire coup waardoor hij het bevel over moest geven aan een aantal legerofficiers geleid door Kolonel Jacobo Arbenz. In 1946 werden er verkiezingen gehouden en werd het bestuur van het land over gegeven aan een burgerlijke regering. Tijdens de volgende verkiezingen in 1950 won Arbenz, toen pas 37 jaar oud, de presidentsverkiezingen. Zijn rol in de Coup had men nog niet vergeten.

In de jaren 50, werden de meeste Centraal-Amerikaanse landen bestuurd door wrede dictators. Vele rechtenactivisten konden niet vrij in hun eigen land leven. Een van Arbenz eerste handelingen als president was om de deuren van Guatemala te openen voor alle politieke vluchtelingen vanuit heel Centraal-Amerika. Hierbij behoorden echter ook verbannen communisten en revolutionairen. Arbenz geloofde dat iedereen vrij moest kunnen leven ondanks zijn of haar geloof en overtuigingen, niet iedereen was het met hem eens. Ondertussen werd Arbenz gesteund door een 51 leden tellende coalitie waaronder vier vertegenwoordigers van de communistische partij. Doordat de communistische partij deel uitmaakte van die coalitie kregen zij enkele kleine posten in de regering, voornamelijk in de landbouw. Hierdoor begon de regering van de Verenigde Staten een oogje in het zeil te houden.

Het opnemen tegen een fruit bedrijf

Arbenz (foto rechts) besloot iets te doen dat nog geen enkele andere president vóór hem had durven doen. Hij besloot het op te nemen tegen de *United Fruit Company* (tegenwoordig *Chiquita Brands Inc.*), een multinational waarvan het hoofdkantoor in de Amerikaanse stad Boston gevestigd was.

Als grootste investeerder in Guatemala was het bedrijf zo machtig dat maar weinigen de strijd met deze multinational aandurfden. United Fruit had meer dan alleen maar bananen plantages. Het enige vervoer van het binnenland naar de Caribische kust was de *United Fruit's railroad line* tussen Guatemala City en Puerto Barrios. Deze spoorwegmaatschappij rekende de hoogste tarieven ter wereld.

United Fruit had ook de enigste haven faciliteiten van de Caribische kust in zijn bezit. Arbenz haalde de woede van de United Fruit Company op zijn dak toen hij bekend maakte dat hij dit monopolistische bedrijf wat concurrentie ging bieden door een weg langs het spoor aan te leggen en door een nieuwe haven naast Puerto Barrios te laten ontwikkelen. Vervolgens dwong Arbenz de United Fruit Company nog eens om honderden ontslagen werknemers een vergoeding te betalen.

De onenigheden tussen Arbenz en de United Fruit Company stopten hier niet. Een van de prioriteiten van zijn regering was om honderdduizenden landloze boeren landbouwgrond te geven. Er bestond geen twijfel dat deze landbouwgrond bij de grootste landeigenaar vandaan moest komen: namelijk de United Fruit Company. Er werd een besluit opgesteld waarin werd bepaald dat de regering al de onverbouwde landbouwgrond kon onteigenen. Deze grond kon vervolgens door de regering aan de arme boeren worden gegeven.

Begin 1953 werd er 200.000 hectare onverbouwde grond van de United Fruit Company geconfisqueerd. Arbenz was wel bereid om voor deze grond te betalen. Hij bood de United Fruit Company aan om te betalen wat de grond volgens hen waard was, namelijk de waarde van de grond die het bedrijf op zijn belastingformulieren invulde. Arbenz was zich bewust van het feit dat het bedrijf jarenlang belastingen had ontdoken door de waarde van de grond te taxeren op vier procent van de werkelijke waarde. Hierdoor liet Arbenz zien dat hij een goed gevoel voor humor had. De United Fruit Company was woest.

De VS grijpt in

De United Fruit Company had zijn contacten in Washington. John Foster Dulles was Secretary of State en zijn broer Allen Dulles was het hoofd van de CIA. De Dulles familie had nauwe zakelijke contacten met de United Fruit Company en waren dus op de hoogte van wat er zich in Guatemala afspeelde. John Moors Cabot was Assistant Secretary of State for interamerican Affairs en bovendien grootaandeelhouder van de United Fruit Company.

Washington begon een nog beter oogje in het zeil te houden. In augustus 1953 werd besloten dat Arbenz gestopt moest worden. Allen Dulles bracht enkele van zijn beste specialisten voor dekmantels bijeen en 'Operation Success' kon van start gaan.

De CIA had nog een flinke taak voor zich liggen, weinig Guatemalteken probeerden Arbenz omver te werpen. Door zijn hervormingen en zijn steun aan vakbonden stonden vrijwel alle boeren en werknemers achter hem. De middenklasse die niets gewonnen of verloren had was op zijn minst bereid om Arbenz te tolereren tot aan de volgende presidentsverkiezingen in 1955. Na de coup in 1944 was het leger gezuiverd van conservatieve officieren waardoor de resterende leger top Arbenz steunde of op zijn minst neutraal tegenover hem stond. De Guatemalteken die wel tegen Arbenz waren mochten dit volgens het politieke systeem

vrijelijk uiten en zagen geen reden voor vijandelijke acties. De CIA had echter een grote trukendoos en haalde hieruit een Wereld Oorlog II propaganda techniek genaamd 'The Big Lie'.

Het plan was: het voeren van psychologische oorlogsvoering. Het Guatemalteekse volk moest er van overtuigd raken dat Arbenz geen controle meer had over het land. Dit zou men bewerkstelligen door radio uitzendingen en airdrops van propaganda folders. Ondertussen werd er een klein leger in een buurland opgericht voor de invasie van Guatemala. Propaganda moest er voor zorgen dat deze invasie slechts een klein onderdeel was van een veel grotere oppositie tegen Arbenz. Andere trucs werden gebruikt om het volk te verwarren en te ontmoedigen.

Het was geen geheim dat de VS niet gelukkig was met Arbenz. De VS had bijvoorbeeld tegen deze tijd al zo'n 200 anti-Arbenz artikelen laten plaatsen in Latijns-Amerikaanse tijdschriften en dagbladen, maar 'Operation Success' moest onder een dekmantel uitgevoerd worden zonder dat deze te herleiden was naar de VS. Een connectie met deze activiteiten zou niet alleen de VS in een politieke verlegenheid brengen maar de Guatemalteeken zouden zich ook kunnen gaan realiseren wat er werkelijk gebeurde en de propaganda niet langer slikken. De operatie moest zo discreet mogelijk buiten de VS uitgevoerd worden.

Tegen 1954 was 'Operation Success' onderweg. De dictator van Nicaragua, en grote vijand van Arbenz, Anastasio Somoza bood graag aan om zijn land te laten gebruiken als 'training bases'. De Guatemalteekse Kolonel Carlos Castillo Armas (foto links, samen met Dwight Eisenhower) werd hier naartoe gehaald om een 'bevrijdingsleger' te leiden. Castillo Armas was verbannen uit Guatemala nadat zijn organisatie een mislukte coup probeerde te plegen in 1950. Sindsdien leefde hij als meubelmaker in Tegucigalpa, Honduras.

Zijn leger bestond uit zo'n 150 man. Een mengeling tussen Guatemalteeken, Hondurezen, Nicaraguanen en Amerikaanse huurlingen. Amerikaanse en Chinese piloten werden gerekruteerd voor de lucht aanvallen.

La Voz de Liberacion

Het was noodzaak om zo snel mogelijk de ondergrondse radiozender in de lucht te krijgen. CIA agenten zetten een compleet radio basiskamp op in een verlaten boerderij in Nicaragua. Er werden op diverse locaties versterkers neergezet zoals in Honduras, Dominicaanse Republiek en zelfs bij de ambassade in Guatemala City. Er werd ook een versterker geplaatst op Swan Island die later gebruikt zou worden voor de CIA acties tegen Fidel Castro met hun Radio Swan.

Dekmantel specialist E.Howard Hunt werd aan het hoofd geplaatst van de propaganda campagne (later zou hij bekend worden voor zijn aandeel in het Watergate schandaal). Voor de werkelijke uitzendingen werden vijf Guatemalteekse mannen en twee vrouwen aangenomen, deze werden geleid door de diskjockeys Mario Lopez Otero en Jos 'Pepe' Toron Barrios.

Begin april 1954 werd de groep naar een militair trainingskamp in Opa Locka in Florida gebracht. Om ze tevreden te houden mochten zelf de vriendinnen van de mannen een weekend overkomen. Het eind van de training werd gevierd met een avondje uit in Miami. Midden april vlogen ze naar Managua en een paar dagen later waren ze in het radio kamp. Ze kregen nog twee weken de tijd om alles voor te bereiden.

Programma's werden ontwikkeld om zich te richten op patriottisme en primaire waarden van de Guatemalteekse gemeenschappen. De slogan 'Trabajo, Pan, y Libertad' oftewel 'Werk, Brood en Land' werd geadopteerd. Er werden programma's voor alle soorten lagen van de bevolking ontwikkeld, speciaal voor vrouwen, jongeren, arbeiders, soldaten en de elite. De laatste twee waren het belangrijkste, als zij niet op zijn minst neutraal zouden zijn, zou de invasie zeker mislukken.

De eerste dag van de uitzending van La Voz de Liberacion was gepland op 1 mei, internationale Arbeiders dag. Nu iedereen vrij was zouden er een hoop mensen naar de radio luisteren. Er werd in de kranten geadverteerd voor een Mexicaanse zender met diverse live optredens van bekende sterren.

Toen de Guatemalteekse bevolking hun radio afstelde op deze zender bleek het om iets heel anders te gaan en de artiesten waren alleen via een bandopname te beluisteren, ze vonden het echter toch wel spannend. Arbenz hield na de uitzending een speech waarin hij de zender afkeurde. Niemand nam na de eerste uitzending de op handen zijnde invasie serieus, maar de radiozender had binnen de kortste keren een vaste aanhang luisteraars waaronder Arbenz zelf. Om de mensen ervan te overtuigen dat Arbenz het land niet kon regeren maakten ze bekend dat het illegale radiostation net buiten Guatemala City zat. Als Arbenz met zijn leger nog geen klein radiostation kon vinden, hoe moesten ze dan de op handen zijnde invasie van Castillo Armas tegen houden?

Om men ervan te overtuigen dat men uitzond vanuit Guatemala City werd er tijdens een uitzending net gedaan alsof de radiozender binnen werd gevallen door soldaten. De diskjockeys riepen dat ze ontdekt waren en er waren geweerschoten en soldaten te horen. Natuurlijk had het Guatemalteekse leger hier niets mee te maken maar de meeluisterende Guatemalteekse politiek geloofde het ook. Later op de avond kwam er de officiële mededeling dat de radiozender gevonden was en dat de uitzendingen gestopt werden. De volgende dag was de radiozender weer in de lucht. Mario en Pepe zeiden dat ze door het klungelige optreden van het leger en het heldhaftige optreden van de rebellen konden ontsnappen en ze nu op een veiligere locatie zaten, om veiligheidsredenen zouden de vrouwen niet langer bij het radiostation werken.

Radio tegen de luchtmacht

De Guatemalteekse luchtmacht vormde een groot probleem. De VS kon het rebellenleger geen nieuwe gevechtsvliegtuigen geven omdat het dan overduidelijk zou zijn dat de VS achter de invasie zat. Ze konden niet meer dan een paar oude bommenwerpers schenken en die zouden niets uit kunnen halen tegen de uitgebreide luchtmacht van Guatemala.

Via de radiozender werd de roddel verspreid dat dappere Sovjet piloten met hun vliegtuigen naar Nicaragua overliepen. De roddel werkte, op 5 juni liep luchtmacht Kolonel Rodolfo Mendoza Azurdia over door met zijn vliegtuig tot vlak bij Nicaragua te vliegen.

Mendoza werd voor een interview naar de radiozender gehaald en moest zijn mede piloten overhalen om over te lopen. Mendoza wilde dit niet omdat zijn vrouw en kinderen nog in Guatemala verbleven. Tijdens een etentje zorgden de diskjockeys er echter voor dat hij teveel alcohol dronk. Na een overtuigend verhaal gaf de Kolonel een speech waarom de piloten over moesten lopen. Na wat knip- en plakwerk was de opgenomen tape klaar voor de uitzending, het werkte. Arbenz was bang voor overlopende piloten en besloot de luchtmacht aan de grond te houden. Tijdens de crisis mochten er geen vliegtuigen de lucht in.

Nu het luchtruim veilig was kon de luchtmacht van Castillo Armas alle propaganda folders via de lucht verspreiden, via de radio werd bekend waar. Hierdoor werd het steeds duidelijker dat Arbenz inderdaad geen controle over het land had.

De bevolking raakte er nog meer van overtuigd dat Arbenz geen controle had op de situatie toen hij besloot om een volledige donkere avond in te lassen door de stroomtoevoer uit te zetten, dit uit angst voor de luchtbommen waar de radiozender mee dreigde. Sommigen dachten dat Arbenz dit deed om het luisteren naar de radiozender onmogelijk te maken, velen hadden echter een eigen generator, of radio met batterijen.

La Vos de Liberacion gebruikte dit in zijn voordeel door de mensen te vragen kaarsen te plaatsen zodat de rebellen konden zien waar ze folders moesten verspreiden. De volgende dag werden de kaarsen door de regering verboden.

De radiozender gebruikte ook dit weer in zijn voordeel door de mensen te bedanken en te zeggen dat het zo belangrijk was dat de kaarsen brandden omdat de rebellen dan wisten waar ze bommen moesten gooien omdat alleen de legerkampen dan geen brandende kaarsen zouden hebben. De volgende avond waren er overal brandende kaarsen, ook op de legerkampen!

De Invasie

De CIA moest alleen nog zorgen dat ze geen last zouden krijgen met het 6000 man tellende leger. Toen ze hoorden dat Arbenz vakbondleden en boeren wilde bewapenen omdat hij niet wist hoe groot het rebellen leger was gebruikten ze dit om het leger uit te schakelen. Via folders verspreidden ze het verhaal dat dit een absolute belediging was voor het leger en dat Arbenz hen niet vertrouwde. Hierdoor werd Arbenz nog voorzichtiger met zijn leger en besloot het tijdens de invasie niet in te zetten.

Op 18 juni 1954 passeerden Castillo Armas en zijn leger van 150 man bij Honduras de grens van Guatemala, via de radio werd het bericht verspreid dat de invasie was begonnen. Het radiostation vertelde hierbij dat het leger van Castillo Armas 5000 man telde.

De CIA begon met enkele bombardementen op militaire kampen. De Guatemalteeken noemden deze bommen *sulfatos* (laxeermiddelen) vanwege het effect dat deze hadden op de regering.

De oorlog lag stil. Castillo Armas had een te klein leger om verder te trekken en vestigde zich in de veroverde stad Esquipulas. Arbenz was verward, hij wist niet wat er gebeurde en weigerde om zijn leger er op uit te sturen. Het enige nieuws hoorde hij via de ondergrondse radiozender, en dat was geen goed nieuws!

Op de radio ging men verder met het verspreiden van de roddels, waaronder niet gebeurde aanvallen van de rebellen te beschrijven.

Door het af luisteren van de legerfrequenties van Guatemala kon de CIA diverse roddels verspreiden waardoor de legertop verward raakte. Zelfs de ambassade in Guatemala City hielp mee door enkele Guatemalteekse vrienden uit te nodigen en hen te vragen of het waar was dat Zacapa in handen van de rebellen was.

Het laatste uur

Op 25 juni werden er voor het eerst bommen bij Guatemala City gegooid en via de radiozender werd aangekondigd dat er twee grote colonnes met rebellen naar de stad trokken. Vele mensen sloegen op de vlucht omdat ze ervan overtuigd waren dat het einde nabij was. Ondertussen zat het 150 man tellende leger nog rustig onderuit in Esquipulas.

Op zondag 21:15 uur sprak Arbenz het volk toe via Radio Nacional om rustig te blijven. Arbenz vertelde in welke positie het land zich bevond en beschuldigde de VS van het ondersteunen van de rebellen. Toen vertelde hij dat hij besloten had om zijn presidentschap neer te leggen om de vrede te waarborgen. Hij ging in ballingschap naar Mexico en gaf de leiding van het land over aan zijn goede vriend Kolonel Carlos Enrique Diaz.

Diaz probeerde de vrede te bewaren door Castillo Armas een plaats in de regering aan te bieden. Toen Castillo Armas met zijn kleine leger aankwam en Diaz doorhad dat hij ze makkelijk aan had gekund vertrok hij naar huis om daar dagen lang te huilen.

Ondertussen werd na wat politieke manoeuvres, begeleid door de VS ambassadeur, Castillo Armas de president van Guatemala.

Arbenz zou jaren lang rondzwerven door Europa en Mexico. In 1965 kreeg hij in Mexico een permanente verblijfsvergunning en zou daar uiteindelijk in 1971 door zichzelf te verdrinken overlijden.

Castillo Armas bleek een corrupte leider te zijn en werd in 1957 vermoord door zijn eigen bodyguard. Hij was de eerste van een reeks militaire regeringen in Guatemala die uiteindelijk duurden tot 1986.

De waarheid laat op zich wachten

Het zou jaren lang duren voordat Guatemala de waarheid te horen kreeg van wat zich in de laatste decennia had afgespeeld. In februari 1997 publiceerde de Commissie voor Opheldering van de Geschiedenis haar eindverslag. 'Met het uitbreken van de gewapende binnenlandse strijd', aldus het rapport, 'trad Guatemala in 1962 binnen in een uiterst tragische en verwoestende periode van zijn geschiedenis, met enorme kosten in termen van schade van menselijk leven, materieel, instituties en moraal. De Commissie registreerde in haar intensieve onderzoek van het verleden een totaal van 42.275 slachtoffers. Van hen waren 23.671 op willekeurige wijze om het leven gebracht en 6.159 mensen waren slachtoffer geworden van gedwongen verdwijning. Van de slachtoffers die konden worden geïdentificeerd behoorde 83% tot de inheemse Maya-bevolkingsgroep.'

Het totaal aantal slachtoffers dat deze officiële commissie noemde was nog geen kwart van het aantal dat onafhankelijke organisaties eerder hadden berekend.

In de jaren zestig werd er een linkse gewapende guerrillabeweging opgericht om enig verzet te bieden tegen de militaire regimes. Het jaar 1962 wordt door de huidige regering het begin van de burgeroorlog genoemd.

In het begin van de jaren tachtig kende Guatemala een hoogtepunt aan geweld. Generaal (en protestants predikant) Efraim Rios Montt (foto rechts) kwam na een coup aan de macht en ging de strijd aan tegen het guerrillaleger door het inzetten van doodseskaders.

Later zou bekend worden dat de Verenigde Staten ook rond deze tijd nog invloed uitoefende op de gebeurtenissen die zich in Guatemala afspeelden. Uit een onderzoek van de DIA (Defense Intelligence Agency) in 1995 werd bekend dat

Kolonel Julio Roberto Alpirez van het Guatemalteekse leger in dienst was van de CIA van begin jaren tachtig tot aan 1992 waarin hij een ontslagpremie kreeg van \$44.000.

Kolonel Alpirez wordt ervan verdacht leiding te hebben gegeven aan een doodseskader die de Amerikaanse burger Michael Devine en guerrillaleider Efraim Bomaca Velasques hebben gefolterd en vermoord. Na de afzetting van Efraim Rios Montt volgden vele andere militaire leiders. Hoewel de presidenten sinds 1986 'democratisch' gekozen worden, werd in 1990 duidelijk dat de militairen nog steeds een grote invloed hadden toen Rios Montt zich kandidaat stelde voor de presidentsverkiezingen.

Uit de opiniepeilingen bleek dat hij deze verkiezingen had kunnen winnen (men moet hierbij wel bedenken dat de gewone burger ontmoedigd werd om te stemmen). Het hooggerechtshof verbood zijn kandidatuur echter op basis van een artikel in de grondwet dat verbiedt dat iemand die eerder een staatsgreep heeft gepleegd ooit nog eens president zou kunnen worden.

Guatemala na de burgeroorlog

In 1987 besloot de regering te onderhandelen met de gewapende guerrillabeweging. De regering stelde een Nationale Verzoeningscommissie in die onder leiding stond van een bisschop en een waarnemer van de Verenigde Naties. Via deze commissie kwam de regering voor het eerst in contact met de Nationale Revolutionaire Eenheid van Guatemala (NREG).

Dat zelfde jaar werd geregeld dat vluchtelingen veilig konden terugkeren en dat zij hun achtergelaten grond terug zouden krijgen of een schadevergoeding. Er werd ook een overeenkomst getekend over de oprichting van een ophelderingscommissie.

Het vredesakkoord tussen de regering en de NREG werd in december 1996 getekend. Hierin werd onder andere geregeld dat er een VN-missie voor Guatemala zou komen die toezicht zou gaan houden op het naleven van de mensenrechten, deze missie staat bekend onder de afkorting MINUGUA (United Nations Verification Mission in Guatemala).

De Commissie ter Opheldering van de Geschiedenis heeft van juli 1997 tot februari 1999 onderzoek gedaan naar de schendingen van mensenrechten die verband hielden met de periode van gewapend conflict. Deze commissie mocht echter geen verantwoordelijken aanwijzen. De commissie had ook geen bevoegdheid om getuigen te dagvaarden of om bewijsmateriaal in beslag te nemen. De resultaten van dit onderzoek werden gepresenteerd in het verslag: Guatemala, Memory of Silence.

Het zal nog vele jaren duren voordat Guatemala een vreedzaam land is.

Twee moordaanslagen in 1998 maken dit goed duidelijk. De eerste aanslag was gericht op mgr. Juan Jose Gerardi (foto rechts), bisschop van Guatemala en coördinator van het Bureau voor Mensenrechten van het aartsbisdom. Hij werd vlak voor zijn huis door onbekenden met een stuk beton doodgeslagen, nog gen 48 uur nadat hij zijn verslag had gepresenteerd ter Herstel van de Historische Herinnering. Het leger

ontkende elke betrokkenheid bij de moord op mgr. Gerardi.

Gerardi had leiding gegeven aan dit project waarbij 55.000 getuigenissen werden verzameld over executies en verdwijningen. Het team van Gerardi had ook enkele massagraven blootgelegd. Een schokkend voorbeeld daarvan uit het verslag:

‘Bij de opgraving van een massagraf vonden de forensisch deskundigen een bot dat ze niet meteen konden plaatsen. Het bleek afkomstig van een zeven maanden oude foetus. Ze vonden ook het skelet van de moeder. Ze was door haar hoofd geschoten en in het massagraf gegooid. De foetus moet toen nog geleefd hebben en is door de druk naar buiten gekomen.’

De conclusie van Gerardi's rapport was dat het leger voor 80% verantwoordelijk was van de gerapporteerde misdaden, maar gaf tevens de NREG de schuld van een aantal schendingen. Het verslag rapporteerde in totaal 150.000 doden en 50.000 verdwijningen.

De tweede aanslag was die op openbaar aanklager Silvia Jerez Romero de Harrera. Ze werd in mei doodgeschoten toen ze door de provincie reisde. Silvia Jerez was betrokken bij een onderzoek naar de verdwijning van guerrillaleider Efraim Bamaca Velasques. Commandante Everardo, zoals hij bekend stond, werd in 1992 door het Guatemalteekse leger in hechtenis genomen. Zijn Amerikaanse vrouw vroeg voortdurend om opheldering bij het Inter-Amerikaanse Hof voor de Rechten van de Mens en andere internationale organisaties.

Silvia Jerez gaf tevens leiding aan een aantal onderzoeken naar gijzeling en drugsmokkel waarbij meerdere regeringsfunctionarissen waren betrokken.

Veroordelingen op militairen die strafbare feiten hebben begaan komen zeer weinig voor. De wet op de nationale verzoening uit 1996 laat namelijk wel berechting toe, maar militairen die strafbare feiten hebben begaan om 'politieke strafbare feiten van de gewapende oppositie te verhinderen' kunnen niet worden vervolgd. Dit geldt echter niet voor degene die verantwoordelijk zijn voor verdwijningen, marteling en genocide. Het onderscheid hiertussen is echter moeilijk te maken. Guatemala heeft nog een lange periode van herstel voor zich.

Rigoberta Menchú

Rigoberta Menchu (1959, foto rechts) ontving in 1992 de *Nobelprijs voor de Vrede*. In 1983 verscheen haar boek *Rigoberta Menchu – Een bericht uit Guatemala*. Met het geld dat ze ontving bij de uitreiking van de Nobelprijs heeft ze een stichting opgericht met als doel de mensenrechten van de inheemse bevolking te beschermen. Haar eigen verhaal geeft een indruk van de situatie waarin vele Guatemalteeken zich bevonden.

Met haar familieleden is het volgende voorgevallen:

1. Vicente Menchú Perez (vader), levend verbrand bij de bestorming van de Spaanse ambassade in januari 1980;
2. Juana Tum K'otoja' (moeder), werd ontvoerd in april 1980; verkracht, gemarteld en vermoord;
3. Nicolas Menchú Tum (broer) van de honger gestorven;
4. Marta Menchú Tum (zuster), gehuwd met Matias Chitop Damian;
5. Nicolas Menchú Tum (broer), gehuwd met Juana Zapeta;
6. Victor Menchú (broer), doodgeschoten in maart 1983; zijn vrouw Maria Tomas werd begin 1980 ontvoerd en vermoord;
7. Rigoberta Menchú Tum, gehuwd met Angel Francisco Canil;
8. Lucia Santos Menchú Tum (zuster) ;
9. Patrocinio Menchú Tum (broer), ontvoerd in september 1979, gemarteld en levend verbrand;
10. Anita Menchú Tum (zuster);
11. Felipe Menchú Tum (broer), als kind gestorven aan vergiftiging door pesticiden.

Conclusies

Het is duidelijk dat er in Guatemala zeer ernstige mensenrechten geschonden zijn. Het is echter niet terecht om alleen de Guatemalteekse regering hiervoor aansprakelijk te stellen. De Verenigde Staten hebben hier ook een grote rol in gespeeld, hoewel deze dat nog steeds merendeel ontkent en de waarheid compleet verdraait. Er zijn inmiddels grote veranderingen gaande in Guatemala met betrekking tot het respecteren van de mensenrechten. Het probleem is nu nog de grote invloed van de militairen en andere groeperingen die misdaden tegenover

de mensheid hebben begaan in de periode dat hier nog geen aandacht voor was. Deze rol wordt in de toekomst steeds kleiner waardoor er werkelijke veranderingen kunnen optreden. Ondertussen blijven deze groeperingen zorgen voor vertragingen in de rechtsgang. Het is een feit dat de slachtoffers van de misdaden blijvend geconfronteerd worden met de daders omdat deze vaak in hetzelfde dorp wonen, waardoor de verzoening traag zal verlopen. De vrede heeft zijn tijd nodig.

Wanneer men zich bedenkt dat door toedoen van de United Fruit Company en zijn aandeelhouders zo'n 200.000 mensen zijn gefolterd, verdwenen en vermoord en het land in een ban van vernieling en geweld is geraakt, veroorzaakt dat een bittere nasmaak bij het eten van een stuk fruit.

Meer informatie is onder andere te vinden op de volgende websites:

Stichting Rigoberta Menchú: www.rigobertamenchu.org/

Guatebelga: <http://www.guatebelga.be/>

De Nobel prijs: <http://www.nobel.se/peace/laureates/1992/tum-bio.html>

U.S. Department of State: www.state.gov/www/background_notes/guatemala_0398_bgn.html

Studie- en Informatiecentrum Mensenrechten (SIM): <http://www.law.uu.nl/sim/>

Chiquita Brands Inc.: <http://www.chiquita.com/>

Verenigde Naties: <http://www.un.org/>